

РОЗДІЛ 10

Забезпечення додержання законодавства про БЗР

1. Вступ	3
2. Призначення інспекторів праці	4
3. Функції інспекторів праці	5
3.1 Основні функції інспекції праці	6
3.2 Додаткові конкретні функції з безпеки та здоров'я на роботі	7
4. Права інспекторів праці	9
4.1 Право безперешкодно проходити на підприємства	9
4.2 Право проводити перевірки та розслідування	11
4.3 Право давати розпорядження і вносити приписи, зокрема право припиняти роботу	15
4.4 Право пропонувати застосування фінансових санкцій або штрафів	19
4.5 Право порушувати та здійснювати судове переслідування	20
5. Захист інспекторів праці під час здійснення ними своїх функцій та повноважень	22
6. Обов'язки та заборони, що поширюються на інспекторів праці	23
6.1 Заборона конфлікту інтересів	23
6.2 Обов'язок зберігати конфіденційність	24
6.3 Обов'язок уникати пошкодження майна	25
6.4 Обов'язок інспекторів праці подавати звіти	25
6.5 Обов'язок органів інспекції праці розробляти щорічні звіти	26

▶ 10

Забезпечення додержання законодавства про БЗР

1. Вступ

Системи інспекції є основоположним стовпом національних систем БЗР, оскільки вони грають дуже важливу роль у забезпеченні виконання обов'язків, передбачених законодавством про БЗР, зокрема шляхом: забезпечення додержання законодавства; надання інформації та консультацій; проведення перевірок підприємств; розслідування нещасних випадків на роботі та професійних захворювань; накладення санкцій у разі порушень законодавства.

Створення системи інспекції вимагають міжнародні трудові норми як щодо інспекції праці, так і щодо БЗР.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 2006 року основи, що сприяють безпеці та здоров'ю на роботі \(№ 187\)](#)
- [Конвенція 1981 року про безпеку та здоров'я на роботі \(№ 155\)](#)
- [Рекомендація 1981 року щодо безпеки та здоров'я на роботі \(№ 164\)](#)
- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)
- [Конвенція 1988 року про безпеку та здоров'я на роботі в будівництві \(№ 167\)](#)
- [Конвенція 1995 року про безпеку та здоров'я на роботі в шахтах \(№ 176\)](#)
- [Рекомендація 1995 року щодо безпеки та здоров'я на роботі в шахтах \(№ 183\)](#)

Корисні ресурси

Нижчезазначені ресурси МОП містять детальний опис систем інспекції праці в різних країнах:

- ILO, [A Guide to Selected Labour Inspection Systems \(with Special Reference to OSH\)](#), 2011. [МОП, Довідник обраних систем інспекції праці (з особливим акцентом на БЗР)]
- ILO, [Building Modern and Effective Labour Inspection Systems](#), 2010. [МОП, Побудова сучасних та ефективних систем інспекції праці]
- ILO, ["Labour Inspection Country Profiles"](#). [МОП, Національні огляди інспекції праці]

На національну рівні сфера інспекції праці може регулюватися за допомогою адміністративних законів, трудового кодексу/закону про працю, конкретного статуту інспекції праці та закону про БЗР.

Ступінь деталізації та кількість положень про інспекцію праці, включених до закону про БЗР, залежатиме від правової традиції країни та побудови служби (служб) інспекції праці.

У країнах континентального права, де служби інспекції праці мають комплексний характер (тобто вони забезпечують додержання трудового законодавства загалом, а не виключно законодавства про БЗР), питання інспекції праці регулюють здебільшого трудовий кодекс/закон про працю і (або) окремий закон про інспекцію праці. В останньому випадку за наявності в країнах такого закону в ньому може бути передбачено низку положень стосовно інспекції праці, в яких прямо встановлено обов'язки, пов'язані з законодавством про БЗР (наприклад, про надання консультацій, розслідування нещасних випадків на роботі та професійних захворювань, дії в разі безпосередньої та серйозної небезпеки тощо). Саме така ситуація склалася, наприклад, у Болівії, Нікарагуа, Перу та Іспанії.

У країнах загального права, де є органи інспекції праці, робота яких іноді зосереджена виключно на забезпеченні додержання законодавства про БЗР (на додаток до інших органів інспекції, які відповідають за забезпечення виконання інших галузей трудового права), законодавство про БЗР зазвичай передбачає більш комплексне правове регулювання питань інспекції (у порівнянні з законами про БЗР у країнах континентального права). Таке законодавство є, наприклад, у Великій Британії.

У цьому розділі посібника роз'яснюються функції та права, передбачені мандатом інспекторів праці у сфері БЗР, а також їхній захист, поряд із відповідними обов'язками й заборонами, який може бути забезпечений у законах про БЗР. Хоча процес прийняття на роботу, як правило, детально визначається в інших нормативних актах і документах політики, у цьому розділі буде стисло розглянуто деякі питання, що стосуються призначення інспекторів праці.

2. Призначення інспекторів праці

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Статтю 6 Конвенції № 81 і статтю 8 Конвенції № 129 передбачено: «Персонал інспекції складається з державних службовців, статус і умови роботи яких забезпечують стабільність зайнятості й роблять їх незалежними від будь-яких змін в уряді та небажаного зовнішнього впливу».

У цих конвенціях встановлено також інші вимоги до набору персоналу інспекції, зокрема щодо потрібної кваліфікації.

Призначення інспекторів праці для забезпечення додержання законодавства про БЗР регулюється законом про інспекцію праці (у країнах, де такий закон є), законами, що регламентують набір і умови праці державних службовців, або законом про БЗР (зазвичай у країнах загального права, де є спеціалізовані служби інспекції з питань БЗР).

Приклад із практики країн 148

Велика Британія

Закон 1974 року про здоров'я та безпеку на роботі й інші питання, розділ 19

- (1) Кожний правозастосовний орган може призначати інспекторами (під будь-якою назвою, яку він за необхідності визначає) таких осіб, які мають відповідну кваліфікацію, яку він вважає необхідною для проведення в життя відповідних положень законодавства у сфері своєї відповідальності, й може звільнити їх із посади, на яку їх було призначено згідно з цим розділом.
- (2) Кожне призначення особи інспектором згідно з цим розділом оформлюється документом у письмовій формі, де зазначається, які з повноважень, покладених на інспекторів відповідними законодавчими положеннями, повинні здійснюватися призначеною особою. На виконання цього документа інспектор за цим розділом:
 - (а) має право здійснювати тільки ті з положень, які конкретно зазначені для здійснення; та
 - (б) має право здійснювати зазначені таким способом положення тільки у сфері відповідальності органу, який його призначив.
- (3) Та частина документа про призначення інспектора, в якій зазначено повноваження, які він має право здійснювати, може змінюватися правозастосовним органом, який його призначив.
- (4) Під час здійснення або спроб здійснення будь-якого повноваження, покладеного на інспектора будь-яким із відповідних законодавчих положень, інспектор пред'являє документ про своє призначення або належним чином завірену копію цього документа.

Кенія

Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділ 26

- (1) Для цілей цього закону призначаються перші заступники директора, заступники директора, помічники директора, спеціалісти з безпеки та здоров'я, а також, у разі необхідності, інші спеціалісти.
- (2) Жодна особа не призначається за підрозділом (1), якщо вона не має вищої освіти в галузі природничих наук, медицини, техніки, хімії, фізики, біохімії, сестринської справи, зоології, інформатики, безпеки та здоров'я на роботі чи промислової гігієни.
- (3) Повідомлення про призначення спеціаліста з безпеки та здоров'я на роботі публікується в «Офіційних відомостях».
- (4) Директор видає кожному спеціалісту, призначеному за цим розділом, відповідне посвідчення, яке пред'являється на вимогу власника або будь-якої особи, відповідальної за місце виконання робіт, до якого вищезгаданий спеціаліст має намір пройти відповідно до цього закону.

3. Функції інспекторів праці

У законодавстві слід визначити функції інспекторів праці. Хоча функції більшості інспекторів праці стосуються будь-якої галузі трудового права, деякі з них конкретніше орієнтовані на БЗР.

У країнах континентального права загальні функції інспекції праці зазвичай регулюються в загальному законі про працю/трудоному кодексі або в статутах інспекції праці, тоді як у країнах загального права вони встановлюються в законах про БЗР. Функції, що конкретніше стосуються БЗР, періодично трапляються в законах про БЗР і в країнах загального права, і в країнах континентального права.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Рекомендація 1947 року щодо інспекції праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)
- [Рекомендація 1969 року щодо інспекції праці в сільському господарстві \(№ 133\)](#)

3.1 Основні функції інспекції праці

Увага

Будь-які інші обов'язки, покладені на інспекторів праці, не повинні заважати їм ефективно виконувати їхні основні обов'язки й завдавати шкоди їхньому авторитету та неупередженості.

У Конвенції № 81 і Рекомендації № 81 перелічені основні функції інспекторів праці, які слід передбачити в національному законодавстві. Зокрема, у Конвенції № 81 передбачено такі основні функції:

- (а) забезпечення застосування правових норм у галузі умов праці та охорони працівників під час їхньої роботи, наприклад норм щодо тривалості робочого дня, заробітної плати, безпеки праці, охорони здоров'я і добробуту, використання праці дітей і підлітків та з інших подібних питань, тією мірою, якою інспектори праці повинні забезпечувати застосування таких норм (стаття 3(1)(а));
- (б) забезпечення роботодавців і працівників технічною інформацією та консультацією щодо найбільш ефективних засобів додержання правових норм (стаття 3(1)(б));
- (с) доведення до відома компетентного органу інформації про недоліки або зловживання, які не підпадають під дію чинних правових норм (стаття 3(1)(с)).

КЕЗКР зазначив, що, якщо поставлено за мету забезпечити ефективність заходів втручання з боку інспекторів праці, роботодавці та працівники повинні повністю усвідомлювати необхідність знати та здійснювати їхні відповідні права й обов'язки, і що в пункті 1(б) статті Конвенції № 81 та в пункт 1(б) статті 6 Конвенції № 129 надається таке саме значення інформуванню і консультуванню роботодавців і працівників про найбільш ефективні засоби додержання правових норм, як і забезпеченню їх додержання.¹ Пізніше КЕЗКР зазначив, що необхідно досягти належного балансу між дорадчими та правозастосовними функціями.²

Стаття 3(2) Конвенції № 81 і стаття 6(3) Конвенції № 129 передбачають, що «будь-які інші обов'язки, які можуть бути покладені на інспекторів праці, не повинні заважати їм ефективно виконувати їхні основні обов'язки або якимось чином завдавати шкоди авторитетові та неупередженості, які потрібні інспекторам у їхніх відносинах із роботодавцями та працівниками». КЕЗКР підкреслив важливість цієї гарантії.³ Згідно з нею в пункті 8 Рекомендації № 81 указано, що «до функцій інспекторів праці не входить бути посередниками або арбітрами під час розв'язання трудових спорів».

1 ILO, *Labour Inspection: General Survey of the reports concerning the Labour Inspection Convention, 1947 (No. 81), and the Protocol of 1995 to the Labour Inspection Convention, 1947, and the Labour Inspection Recommendation, 1947 (No. 81), the Labour Inspection (Mining and Transport) Recommendation, 1947 (No. 82), the Labour Inspection (Agriculture) Convention, 1969 (No. 129), and the Labour Inspection (Agriculture) Recommendation, 1969 (No. 133)*, ILC.95/III(1B), 2006, para. 85. [МОП, Інспекція праці. Загальний огляд доповідей щодо Конвенції 1947 р. про інспекцію праці (№ 81), Протоколу 1995 року до неї, Рекомендації 1947 р. щодо інспекції праці (№ 81), Рекомендації 1947 р. щодо інспекції праці на гірничопромислових і транспортних підприємствах (№ 82), Конвенції 1969 р. про інспекцію праці в сільському господарстві (№ 129) і Рекомендації 1969 р. щодо інспекції праці в сільському господарстві (№ 133), п. 85].

2 ILO, *Promoting a Safe and Healthy Working Environment: General Survey concerning the Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155), the Occupational Safety and Health Recommendation, 1981 (No. 164), and the Protocol of 2002 to the Occupational Safety and Health Convention, 1981*, ILC.98/III(1B), 2009, para. 99. [МОП, Заохочення безпечної і здорового робочого середовища. Загальний огляд щодо Конвенції 1981 р. про безпеку та здоров'я на роботі (№ 155), Рекомендації 1981 р. щодо безпеки та здоров'я на роботі (№ 164) і Протоколу 2002 р. до Конвенції 1981 р. про безпеку та здоров'я на роботі, п. 99].

3 ILO, *General Survey*, 2006, para. 69.

Приклад із практики країн 149

Іспанія

Закон 1995 року про запобігання професійним ризикам (№ 31), стаття 9

Інспекція з питань праці та соціального забезпечення зобов'язана здійснювати нагляд і контроль за додержанням законодавства про запобігання виробничим ризикам. Вона виконує нижченаведені функції:

- (а) Забезпечує виконання законодавства про запобігання професійним ризикам, а також технічних правових норм, пов'язаних із запобіганням цим ризикам, хоча вони безпосередньо можуть і не мати статусу трудового законодавства, та пропонує компетентному органу з питань праці відповідну санкцію, якщо виявлено порушення законодавства про запобігання виробничим ризикам...;
- (б) консультує та інформує підприємства та працівників про найбільш ефективний спосіб додержання положень, нагляд за додержанням яких покладено на неї.

3.2 Додаткові конкретні функції з безпеки та здоров'я на роботі

На додаток до вищенаведених основних функцій, виконуваних інспекторами праці, законодавство може вимагати від них також виконання таких обов'язків:

- (а) оцінювання планів нових об'єктів, установок або процесів виробництва (поданих підприємствами) для визначення, чи ускладнюють або унеможливають ці плани додержання законів і нормативних актів щодо здоров'я та безпеки на роботі або чи можуть вони становити загрозу здоров'ю або безпеці працівників (Рекомендація № 81, пункт 2; Рекомендація № 133, пункт 11));
- (б) співпраця з роботодавцями та працівниками питань здоров'я та безпеки, а саме:
 - (i) під час різних розслідувань, зокрема розслідування нещасних випадків на роботі або професійних захворювань (Рекомендація № 81, пункт 5);
 - (ii) шляхом організації нарад або спільних комітетів чи аналогічних органів для обговорення питань забезпечення додержання трудового законодавства і здоров'я та безпеки працівників (Рекомендація № 81, пункт 6; Рекомендація № 133, пункт 10);
- (с) співпраця з іншими урядовими органами та державними чи приватними установами, які займаються подібною діяльністю (Конвенція № 81, стаття 5(а)); Конвенція № 155 (стаття 15(1)); серед таких установ можуть бути органи соціального забезпечення і соціального страхування, поліція, судові органи, податкові відомства й міністерства, відповідальні за галузі, охоплені інспекцією, національний правозахисний механізм, імміграційні органи, інститути соціальних досліджень і заклади вищої освіти.⁴
- (d) участь у проведенні просвітницьких програм для працівників для інформування їх щодо застосовуваних законоположень та неодмінності їх суворого виконання, а також щодо загроз життю або здоров'ю осіб, які працюють на сільськогосподарських підприємствах, і найбільш підхожих засобів уникнення цих загроз (Рекомендація № 133, пункт 14 (2)(g)).

КЕЗКР зазначив також, що в деяких країнах інспектори праці виконують інші функції, зокрема беруть участь у розробленні політики та стратегій у сфері БЗР (наприклад, у Болгарії).⁵

⁴ ILO, *General Survey*, 2006, paras 154–162.

⁵ ILO, *General Survey*, 2009, para. 98.

Приклад із практики країн 150

Реєстрація нових об'єктів, установок або процесів виробництва

Маврикій

Закон 2005 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 28), розділ 87

Кожна особа, яка має намір побудувати фабрику або будівлю, що належить фабриці, повинна щонайменше за 30 днів до початку будівництва подати Постійному секретарю письмову заяву на отримання дозволу на будівництво й надати Постійному секретарю належні плани майданчика й будівництва, а також детальні креслення з зазначенням висоти, розрізів і планів кожного поверху фабрики чи будівлі у відповідному масштабі, запропонований план розміщення машин у фабриці чи будівлі та план розташування побутових приміщень для працівників.

Після отримання заяви згідно з підрозділом (1) Постійний секретар, здійснивши аналіз, який він вважає за доречне:

- (a) після сплати встановленого збору й на умовах, які він вважає доречними, видає в письмовій формі дозвіл; або
 - (b) відмовляє в письмовій формі у видачі дозволу з зазначенням підстави для відмови.
- Кожна особа, яка будує фабрику або будівлю, яка належить фабриці, без вищезгаданого дозволу, виданого за підрозділом (2), учиняє правопорушення.

Співпраця з роботодавцями та працівниками

Малайзія

Закон 1994 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 514), розділ 43(2)

Після проведення інспекційної перевірки інспектор надає роботодавцю й комітету з безпеки та здоров'я на роботі інформацію стосовно своїх зауважень і заходів, які він пропонує здійснити щодо цього місця виконання робіт.

Співпраця з органами влади

Іспанія

Закон 1995 року про запобігання професійним ризикам (№ 31), стаття 11

Розроблення правил безпеки та контроль їх виконання, а також заохочення запобігання виробничим ризикам, нещасним випадкам на роботі та професійним захворюванням, їх дослідження і відповідний епідеміологічний нагляд дають змогу визначити потребу в координації дій адміністрацій, відповідальних за питання праці, здоров'я і промисловості для ефективного захисту безпеки та здоров'я працівників на роботі.

У межах цієї координації адміністрація, відповідальна за умови праці, забезпечує, зокрема, щоб інформація, отримана Інспекцією з питань праці та соціального забезпечення під час виконання повноважень, покладених на неї статтею 9(1) цього закону, була доведена до відома компетентного органу охорони здоров'я в цілях, установлених статтею 10 цього закону і статтею 21 Загального закону про охорону здоров'я № 14/1986, а також адміністрації, відповідальній за промисловість, у цілях, установлених Законом про промисловість № 21/1992.

Різне

Нікарагуа

Загальний закон 2007 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 618), стаття 304

Законом передбачено, зокрема, такі функції:

- сприяння участі галузей у розробленні заходів із безпеки та здоров'я на роботі;
- проведення досліджень і аналізу для виявлення причин професійних захворювань і нещасних випадків на роботі;
- розроблення національної політики з безпеки та здоров'я на роботі;
- налагодження співпраці з університетами й надання їм допомоги.

4. Права інспекторів праці

Інспекторам праці повинні бути надані права, які дають їм змогу виконувати свої функції без перешкод і затримок. Ці права можуть бути встановлені законами про БЗР, що приписують, як і коли інспектори можуть здійснювати їх під час виконання своїх функцій. Майже в усіх країнах законодавство наділяє інспекторів праці правами, що стосуються контролю за умовами безпеки та здоров'я на роботі.⁶

Як і у випадку з функціями інспекторів праці, права інспекторів праці в країнах континентального права, як правило, регулюються загальним законом про працю/трудовим кодексом чи статутами інспекції праці, тоді як у країнах загального права вони визначаються законами про БЗР. Аналіз законів показує, крім того, що в країнах континентального права інспекторів також можуть установлюватися в законах про БЗР, зокрема коли мова йде про права, найбільш дотичні до БЗР.

Щоб полегшити аналіз прав інспекторів праці, що проводиться в цьому підрозділі, ці права поділені на нижчезазначені підкатегорії:

1. Право безперешкодно проходити на підприємства;
2. Право проводити перевірки та розслідування;
3. Право давати розпорядження і вносити приписи, зокрема право припиняти роботи;
4. Право пропонувати застосування фінансових санкцій або штрафів;
5. Право порушувати та здійснювати судове переслідування.

4.1 Право безперешкодно проходити на підприємства

Положення, які надають інспекторам право безперешкодно проходити на підприємства, є ключовим компонентом законів про БЗР, що забезпечує інспекторам можливість виконувати функції, зазначені вище.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)
- [Рекомендація 1969 року щодо інспекції праці в сільському господарстві \(№ 133\)](#)

Статтею 12 Конвенції № 81 і статтею 16 Конвенції № 129 встановлено право інспекторів праці за наявності відповідних документів, що засвідчують їхні повноваження, «безперешкодно, без попереднього повідомлення і в будь-яку годину доби проходити на будь-яке підприємство, яке підлягає інспекції; проходити в денний час до будь-яких приміщень, які вони мають достатні підстави вважати такими, що підлягають інспекції».

Нижче розглядаються основні елементи права проходу.

(а) Право проходу здійснюється без попереднього повідомлення

Важливість забезпечення можливості раптових відвідувань (відвідувань без попереднього повідомлення) підприємств інспекторами підкреслив КЕЗКР. Такі відвідування дають змогу протидіяти спробам приховати порушення, наприклад, шляхом зміни звичайних умов праці, перешкоджання присутності свідка або унеможливлення проведення відвідування.⁷

⁶ ILO, *General Survey*, 2006, para.105.

⁷ ILO, *General Survey*, 2006, para.263.

Приклад із практики країн 151

Есватіні

Закон 2001 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 9), розділ 5(1)(a)

Інспектори мають право у звичайний робочий час та без попереднього повідомлення проходити на будь-яке підприємство, яке вони мають достатні підстави вважати таким, що підпадає під дію цього закону, та проводити будь-які перевірки та розслідування, які інспектори вважають потрібними.

Повідомлення про присутність на підприємстві

Згідно зі статтею 12(2) Конвенції № 81 і статтею 16(3) Конвенції № 129, якщо інспектори пройшли на підприємство для інспекційного відвідування, вони повідомляють про свою присутність роботодавцю або його представнику, якщо тільки вони не вважають, що таке повідомлення може завдати шкоди виконанню їхніх обов'язків.

Приклад із практики країн 152

Кенія

Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділ 32(1)(a)(i)–(ii)

Інспектор із безпеки та здоров'я на роботі повідомляє власника або іншу особу, яка керує підприємством, якщо це є практично можливим і, на його думку, не зашкодить цілі інспекційного відвідування, про свою присутність і про мету перевірки; якщо інспектор із безпеки та здоров'я на роботі здійснив перевірку підприємства без такого повідомлення... він у розумний термін після такої перевірки повідомляє власника й директора в письмовій формі про причину, з якої повідомлення не було надане.

(b) Право проходу здійснюється в будь-яку годину доби

Деякі країни відтворюють це формулювання буквально, тоді як інші обмежують цю прерогативу, використовуючи такі вирази, як «у будь-який прийнятний період часу» або «у робочий час».

У пункті 9 Рекомендації № 133 передбачено, що «діяльність інспекторів праці в сільському господарстві в нічний час має бути обмежена тими питаннями, які не можуть бути ефективно проконтрольовані в денний час».

КЕЗКР висловив думку про те, що захист працівників і технічні вимоги інспекції повинні бути першочерговими критеріями для визначення доречних строків відвідувань, наприклад, для перевірки наявності порушень, зокрема неналежних умов нічної праці на підприємстві, яке офіційно працює в денний час, або для здійснення технічних перевірок, які потребують зупинення механізмів або технологічних процесів. Комітет уточнив, що інспектор самостійно повинен вирішити, чи є відвідування *обґрунтованими*, і що проводити перевірки вночі або в неробочий час слід лише за наявності підстав для цього.⁸

Приклад із практики країн 153

Білорусь

Закон про охорону праці (№ 356–3, 2008 рік), стаття 36

Інспектори праці, які є посадовими особами Департаменту державної інспекції праці Міністерства праці й соціального захисту Республіки Білорусь, мають право за умови пред'явлення документів, що підтверджують їхні повноваження, вільно проходити в будь-який час доби на територію, об'єкти й до приміщень роботодавця для перевірки додержання законодавства про охорону праці.

(с) Право проходу в будь-яку годину доби поширюється на робочі місця, які підлягають інспекції

Проте інспектори також повинні мати право безперешкодно й без попередження проходити в денний час до **будь-яких приміщень, які вони мають достатні підстави вважати такими, що підлягають інспекції**.

Право проходити до житлових приміщень

Хоча житлові приміщення можуть бути робочими зонами, якщо в них зайняті домашні працівники, вони зазвичай захищені законами про недоторканність приватного життя, й інспектори праці не можуть вільно проходити до них проти волі власника або без необхідного дозволу судових органів.

Статтею 16(2) Конвенції № 129 встановлено, що інспектори праці «не можуть проходити ... до приватного житла керівника підприємства, крім випадків, коли є згода цього керівника або спеціальний дозвіл, виданий компетентним органом».

Як зазначив КЕЗКР, у багатьох країнах інспекторам дозволяється також проходити до інших приміщень, крім приміщень, які підлягають інспекції, якщо інспектори мають підстави вважати, що там виконується оплачувана робота, яка належить до сфери їхньої компетенції. У випадку приватного житла, як правило, потрібно отримати згоду роботодавця, мешканця або, залежно від обставин, судового органу.⁹

Приклад із практики країн 154

Австралія

Закон 2011 року про здоров'я на безпеку на роботі

Розділ 163. Право проходу

- (1) Інспектор може в будь-який час проходити до приміщення, яке фактично або за обґрунтованою підозрою інспектора є робочою зоною.
- (2) Інспектор може проходити до вищезгаданого приміщення за згодою або без згоди особи, яка управляє цим приміщенням або контролює його.
- (3) Якщо інспектор пройшов до приміщення, згаданого в підпункті (1), яке не є робочою зоною, інспектор повинен негайно залишити його.
- (4) Інспектор може проходити до будь-якого приміщення, якщо це дозволено ордером на обшук.

Розділ 170. Приміщення, які використовуються для проживання

Попри всі інші положення цієї частини закону, передбачене в цій частині право інспектора проходити до будь-якого приміщення не може здійснюватися стосовно будь-якої частини цього приміщення, яка використовується тільки для проживання, за винятком нижчезазначених випадків:

- (a) за згодою особи, яка управляє цим приміщенням або контролює його; або за санкцією, передбаченою ордером на обшук; або
- (b) тільки для отримання доступу до приміщення, яке, за підозрою інспектора, є робочою зоною, але лише:
 - (i) якщо інспектор обґрунтовано вважає, що іншого розумного варіанту пройти туди немає; та
 - (ii) у прийнятний час з урахуванням годин, у які, на думку інспектора, у приміщенні, до якого він бажає потрапити, виконується робота.

4.2 Право проводити перевірки та розслідування

Законодавством повинно бути передбачено право інспекторів проводити перевірки та розслідування. Нижче в таблиці представлені основні права, що стосуються перевірок і розслідувань, міжнародні трудові норми, в яких визнані ці права, та відповідні коментарі КЕЗКР.

⁹ ILO, *General Survey*, 2006, para.264.

Право інспекторів проводити перевірки та розслідування		МТН	КЕЗКР
Огляд, перевірка чи розслідування	Здійснювати будь-який огляд, перевірку чи розслідування, які вони можуть вважати необхідними для того, щоб переконатися в тому, що правові норми суворо дотримуються.	K81, ст. 12.1(c) K129, ст. 16.1(c)	
Аналіз матеріалів і речовин	Вилучати або брати із собою для аналізу зразки матеріалів та речовин, які використовуються або оброблюються,	K81, ст.12.1(c) (iv) K129, ст.16.1(c) (iii)	КЕЗКР зазначив, що, як виявляється, у багатьох країнах є законодавство, що надає інспекторам право брати зразки ¹⁰ .
Опитування	Наодинці або в присутності свідків допитувати роботодавця або персонал підприємства з будь-яких питань, які стосуються застосування правових норм.	K81, ст. 12.1(c) (i) K129, ст. 16.1(c)(i)	КЕЗКР зазначив, що в багатьох країнах законодавство надає інспекторам праці це право, поширюючи його на бесіди з особами, чиї свідчення можуть бути корисними для цілей інспектування. КЕЗКР указав, що інспекторам праці слід самим ухвалювати рішення про те, чи слід проводити конфіденційні бесіди. ¹¹
Надання книг, реєстрів або інших документів	Вимагати надання будь-яких книг, реєстрів або інших документів, ведення яких приписано національним законодавством із питань умов праці, для перевірки їхньої відповідності правовим нормам, і знімати копії з таких документів або робити з них витяги.	K81, ст. 12.1(c) (ii) K129, ст. 16.1(c)(ii)	КЕЗКР указав, що більшість країн включили до свого законодавства відповідні положення. ¹²
Співпраця з боку роботодавців і працівників	Вимагати від представників працівників та адміністрації, особливо членів комітетів із БЗР, безпосередньої співпраці зі службовими особами інспекції праці в порядку й у межах, установлених компетентним органом, під час розслідувань нещасних випадків на роботі або професійних захворювань.	P81, п. 5	
Розслідування нещасних випадків на роботі та професійних захворювань	Інспектори праці беруть участь, за можливості, в будь-якому розслідуванні на місці причин найбільш серйозних нещасних випадків на роботі або професійних захворювань, особливо коли вони трапляються з кількома працівниками або мають смертельні наслідки.	K129, ст. 19(2)	КЕЗКР зазначив, що Конвенція № 129 заохочує інспекторів до розслідування тільки тих нещасних випадків на роботі та професійних захворювань, які мають серйозні чи смертельні наслідки, і тих, які трапляються з певною кількістю працівників. Комітет уточнює, що в Конвенції немає нічого, що б заборонило інспекторам праці брати ширшу участь у розслідуванні менш серйозних нещасних випадків і захворювань. Водночас КЕЗКР підкреслює, що цього не слід робити, якщо немає достатніх ресурсів, які дали б інспекторам змогу належним чином виконувати свої основні функції. ¹³

10 ILO, *General Survey*, 2006, para. 278.11 ILO, *General Survey*, 2006, para. 275.12 ILO, *General Survey*, 2006, para.276.13 ILO, *General Survey*, 2006, para.130.

Приклад із практики країн 155

Права інспекторів праці, передбачені законодавством про БЗР

Права	Країни, де передбачено ці права
Огляд, перевірка чи розслідування	Барбадос Закон 2005 року про безпеку та здоров'я на роботі, стаття 97(f) Інспектор може для виконання своїх обов'язків проводити будь-які огляди та розслідування, необхідні для того, щоб установити, чи дотримуються положення закону (про БЗР) та будь-яких інших чинних на поточний момент актів стосовно охорони здоров'я населення, у тій частині, що стосується підприємства чи будь-якої особи, зайнятої на підприємстві. Сингапур Закон 2009 року про безпеку та здоров'я в робочій зоні, розділ 41(j) Інспектор має право вимагати від будь-якої лікарні, клініки чи моргу надання будь-якої інформації (включно з медичною картою) про будь-яку особу, яка працює чи працювала на підприємстві й отримала травму внаслідок нещасного випадку на роботі на цьому підприємстві або в якій підозрюється професійне захворювання, набуте внаслідок роботи на цьому підприємстві, та яка проходить лікування в лікарні чи клініці. Республіка Корея Закон 1997 року про стандарти праці (№ 5309), стаття 102(2) Інспектор праці, який є лікарем, або лікар, призначений інспектором праці, має повноваження на проведення медичного огляду працівників, у яких, як видається, присутнє захворювання, яке унеможливує їх подальшу роботу.
Аналіз матеріалів і речовин	Кенія Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділи 32(1)(c),(d) і (e), 34(1) Інспектор із безпеки та здоров'я на роботі має право: - здійснювати такі вимірювання, робити такі фотографії й такі записи, які він може вважати необхідними в цілях огляду чи розслідування за цим законом; - розробляти та друкувати фотографії місць нещасних випадків на роботі; - брати та вилучати зразки предметів або речовин, виявлених на місці виконання робіт, до якого він має право пройти, а також повітря на такому місці чи поблизу від нього за умови повідомлення роботодавця про відбір такого зразка; - ... брати для аналізу достатні зразки будь-яких речовин, що використовуються або призначені для використання в робочій зоні, щодо яких він має підставу підозрювати наявність порушення будь-якої норми, встановленої цією частиною закону, або аналіз яких, на його думку, може довести їхню здатність завдати тілесних ушкоджень зайнятим особам.
Опитування	ПАР Закон 1993 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 85), розділ 29(1)(b) Інспектор може в цілях, передбачених цим законом, опитувати, наодинці або в присутності іншої особи, будь-яку особу, яка перебуває або перебувала в цьому приміщенні, щодо будь-якого питання, якого стосується цей закон.
Надання книг, реєстрів або інших документів	Бенін Трудовий кодекс 1998 року, № 98-004, стаття 274 Інспектори праці мають право вимагати надання будь-яких книг, реєстрів або інших документів. Фінляндія Закон про забезпечення безпеки та здоров'я на роботі та співпрацю з питань безпеки та здоров'я на роботі на підприємствах, № 44/2006, розділ 4(1)(5) Інспектори мають право отримувати від роботодавців для перевірки угоду про надання послуг з охорони здоров'я на роботі, укладену між роботодавцем і установою, що надає послуги з охорони здоров'я на роботі, або складений роботодавцем опис надаваних цією установою послуг з охорони здоров'я на роботі, а також план заходів з охорони здоров'я на роботі, аналіз робочих зон та інші описи заходів у галузі охорони здоров'я на роботі, необхідні для цілей забезпечення додержання законодавства.

Співпраця з боку роботодавців і працівників	Перу Закон 2011 року про безпеку та здоров'я на роботі, № 29783, стаття 96(а) Інспектори праці мають право залучати до проведення інспекційних відвідувань працівників, їхніх представників, спеціалістів і техніків, а також представників спільних комітетів і офіційно призначених осіб, якщо вони вважають це за необхідне для якомога ефективнішого інспектування з питань БЗР. Нова Зеландія Закон 2015 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 70), додаток 2, частина 1(8) Представник із безпеки та здоров'я на роботі може консультуватися з регуляторним органом або з інспектором із будь-яких питань, що стосуються здоров'я та безпеки на роботі. Іспанія Закон 1995 року про запобігання професійним ризикам (№ 31), стаття 36.2(а) Представники з питань запобігання ризикам мають право під час здійснення покладених на них повноважень супроводжувати фахівців у процесі оцінювання стану робочого середовища, а також, відповідно до положень статті 40 цього закону, супроводжувати інспекторів із питань праці та соціального забезпечення під час проведення інспекційних відвідувань і перевірок, які вони здійснюють на підприємствах на предмет додержання закону про запобігання професійним ризикам, а також право надавати зауваження, які вони вважають доречними.
Розслідування нещасних випадків на роботі та професійних захворювань	Фінляндія Закон про забезпечення безпеки та здоров'я на роботі та співпрацю з питань безпеки та здоров'я на роботі на підприємствах, № 44/2006, розділ 6 Розслідування нещасного випадку на роботі, що спричинив смерть або тяжку травму, про який стало відомо органам безпеки та здоров'я на роботі, проводиться в терміновому порядку. Під час розслідування аналізується хід подій і причини нещасного випадку, а також можливість запобігання аналогічним випадкам надалі.

Приклад із практики країн 156

Додаткові права інспекторів праці, передбачені законодавством про БЗР

Право	Приклад
Право вимагати допомоги від інших державних органів чи спеціалістів	Тринідад і Тобаго Закон 2004 року (№ 1), стаття 72(1)(b) Інспектор має право вимагати присутності та допомоги співробітника поліції, якщо він має обґрунтовані підстави очікувати серйозного перешкоджання у виконанні ним свого обов'язку. Фінляндія Закон про забезпечення безпеки та здоров'я на роботі та співпрацю з питань безпеки та здоров'я на роботі на підприємствах, № 44/2006, розділ 12(1) Органи безпеки та здоров'я на роботі можуть звертатися до сторонніх фахівців для розслідування обставин, важливих для забезпечення додержання законодавства. Розділ 52 На вимогу органів безпеки та здоров'я на роботі поліція надає відповідну допомогу для забезпечення додержання законодавства.

4.3 Право давати розпорядження і вносити приписи, зокрема право припиняти роботу

Право інспекторів праці вносити приписи грає ключову роль у запобіганні нещасним випадкам і захворюванням, тому що припис може вимагати від роботодавця припинити дії, що не відповідають законодавству, або усунути порушення, присутні в цих діях.

Є два основні види приписів: про усунення порушень і про заборону. Головні відмінності між ними полягають у такому:

- приписи про усунення порушень вимагають від носія обов'язків ужити дії (дій), тоді як приписи про заборону наказують носієві обов'язків утриматися від певної дії (дій);
- приписи про усунення порушень можуть передбачати певний термін для виконання, тоді як приписи про заборону зазвичай підлягають негайному виконанню.

Якщо інспектори праці виявили ризик для безпеки та здоров'я працівників, ситуація може потребувати внесення ними припису, що вимагає від роботодавця вжити заходу для усунення або зменшення такого ризику в певний термін. Проте, якщо такий ризик має безпосередній та серйозний характер, інспекторам необхідно буде внести припис, що підлягає негайному виконанню, про припинення роботи, яка спричиняє цей ризик. Можливо, інспекторам праці разом із цим необхідно буде ініціювати процес застосування санкцій. Проте, якщо ризик є незначним, інспектори праці можуть вирішити просто проконсультувати й попередити роботодавця, а не вносити припис.

Право видавати наказ про припинення роботи в разі безпосереднього та серйозного ризику має особливе значення, з огляду на безпосередній характер небезпеки та високу ймовірність заподіяння шкоди. Інспектори праці повинні мати право вживати негайних дій у разі виявлення ними під час інспекційного відвідування ситуацій, де є «безпосередня небезпека». За таких обставин інспектори можуть бути уповноважені призупинити роботу, дати вказівку про невідкладне вжиття заходів для усунення проблеми й заборонити продовжувати роботу доти, поки умови, що не відповідають законодавству, які наражають працівників на безпосередню небезпеку, не будуть виправлені або усунуті.

Внесення приписів, що стосуються безпеки та здоров'я, є однією з ключових прерогатив інспекторів праці, якої вимагають міжнародні трудові норми і яку слід явним чином передбачити в законодавстві.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Стаття 12(1)(c)(iii) Конвенції № 81 передбачає: «Інспектори праці, забезпечені відповідними документами, що засвідчують їхні повноваження, мають право... зобов'язувати вивішувати об'яви, які вимагаються згідно з правовими нормами».

Згідно зі статтею 13(1) Конвенції № 81, інспектори праці «інспектори праці уповноважені вживати заходів для усунення недоліків, виявлених на споруді, в обладнанні або методах роботи, які вони мають підстави вважати такими, що загрожують здоров'ю чи безпеці працівників».

Увага

Безпосередні загрози безпеці та здоров'ю працівників

Внесення припису про припинення роботи в разі *безпосередніх загроз безпеці та здоров'ю працівників* — одна з ключових прерогатив інспекторів праці. Оскарження такого припису не повинно призупиняти його дію.

У статті 13(2) цієї ж Конвенції встановлено: «Для того, щоб інспектори праці мали можливість вжити таких заходів, вони будуть уповноважені, з дотриманням права на оскарження в судових або адміністративних органах, яке може бути передбачене законодавством, давати розпорядження або вимагати, щоб було дано розпорядження:

- (а) щодо внесення протягом визначеного терміну до установи або споруди таких змін, які можуть бути необхідні для забезпечення дотримання правових норм із питань охорони здоров'я та безпеки працівників; або
- (б) у разі безпосередньої загрози здоров'ю чи безпеці працівників — щодо вжиття заходів, які підлягають негайному виконанню».

У статті 18 Конвенції № 129 наведено аналогічне положення стосовно сільськогосподарських підприємств і передбачено безпосереднє надання інспекторам праці права давати розпорядження:

- а) щодо внесення протягом визначеного терміну до установ, споруд, приміщень, інструментів, обладнання або машин таких змін, які можуть бути необхідні для забезпечення дотримання правових норм із питань охорони здоров'я та безпеки; та
- б) у разі безпосередньої загрози здоров'ю чи безпеці — щодо вжиття заходів, які підлягають негайному виконанню, аж до припинення роботи.

КЕЗКР закликав країни впровадити законодавчі положення, що уповноважують інспекторів праці в разі безпосередньої загрози безпеці та здоров'ю працівників уживати заходів, які підлягають негайному виконанню, не обумовлюючи виконання таких заходів підтвердженням із боку судді й не призупиняючи їх виконання в разі оскарження.¹⁴

В обох конвенціях уточнюється, що якщо процедура надання інспекторами розпоряджень, приписана цими конвенціями, є несумісною з адміністративною чи судовою практикою члена Організації, інспектори мають право звертатися до компетентного органу для того, щоб він видав наказ або ініціював ужиття заходів, які підлягають негайному виконанню (стаття 13(3) Конвенції № 81 і стаття 18(3) Конвенції № 129).

Статтею 18(4) Конвенції № 129 встановлено також, що недоліки, виявлені інспектором під час відвідання підприємства, і накази, які він видає або видав, негайно доводяться до відома роботодавця і представників працівників.

КЕЗКР з інтересом зазначив, що в законодавстві багатьох країн сферу дії інспекції праці розширено так, щоб вона охоплювала всі фактори, які можуть становити загрозу безпеці та здоров'ю на підприємствах, які підлягають інспекції, де виконуються небезпечні роботи. КЕЗКР зауважив також, що у випадках, де недоліки не становлять безпосередню небезпеку, інспектори праці можуть надати відстрочку на певний період, упродовж якого необхідно здійснити приписані зміни, і що термін виконання припису іноді встановлюється законодавством, але частіше це питання залишається на розсуд інспектора праці, який ухвалює рішення з урахуванням конкретних обставин і складності пропонованих заходів.¹⁵

¹⁴ ILO, *General Survey*, 2006, para. 117.

¹⁵ ILO, *General Survey*, 2006, para. 110.

Приклад із практики країн 157

Право вносити приписи та припиняти роботу, передбачене законодавством

Країна й закон	Положення
Кенія <i>Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділ 39</i>	(1) У цьому розділі «припис» означає припис про усунення порушень або припис про заборону. (2) Припис може, але не обов'язково, містити вказівки щодо заходів, яких слід ужити для усунення порушення або вирішення питань, яких стосується припис, і будь-які такі вказівки можуть: (а) надаватися будь-якою мірою шляхом посилання на звід практичних правил, затверджений директором; та (б) надавати особі, якій внесено припис, можливість обрати спосіб усунення порушення або вирішення питання. (3) Якщо будь-яке з положень цього закону або будь-який із нормативних актів, ухвалених на його виконання, поширюється на будівлю або на будь-яке питання, пов'язане з будівлею, у приписі не зазначаються заходи, які мають бути здійснені для усунення порушення цього положення, більш обтяжливі, ніж заходи, необхідні для виконання вимог будь-яких будівельних правил, яким ця будівля чи це питання повинні будуть відповідати. (4) Перш ніж інспектор із безпеки та здоров'я на роботі внесе припис у зв'язку з приміщеннями, що використовуються або призначені для використання як робочої зони, який вимагає або передбачає здійснення заходів, що впливають на засоби евакуації в разі пожежі, якими ці приміщення забезпечені або має бути забезпечені, інспектор консультується з органом пожежного нагляду району, в якому розташовані ці приміщення. (5) Якщо внесено припис про усунення порушення або припис про заборону, який підлягає негайному виконанню: (а) цей припис може бути відкликаний інспектором із безпеки та здоров'я на роботі в будь-який момент до закінчення зазначеного в ньому строку, на виконання розділу 36 або 37, залежно від обставин; та (б) вищезгаданий зазначений строк у будь-який момент може бути продовжений інспектором із безпеки та здоров'я на роботі, якщо стосовно припису не здійснюється апеляційне провадження.
Данія <i>Закон 2010 року про робоче середовище (№1072), розділ 77</i>	(1) Управління з умов праці може ухвалювати рішення з питань, які суперечать цьому закону або нормативним актам чи рішенням, ухваленим на його виконання, і в цьому відношенні давати розпорядження про розв'язання цих питань негайно або в зазначений термін. (2) Якщо Управління з умов праці вважає необхідним запобігти безпосередню й серйозну загрозу безпеці чи здоров'ю працівників або будь-яких інших осіб, воно може дати розпорядження про негайне усунення цієї загрози, зокрема про те, щоб: 1. присутні негайно залишили небезпечну зону; 2. було припинено використання механізму, деталі механізму, тари, готової будівельної конструкції, приладу, інструмента чи іншого технічного устаткування або речовини чи матеріалу; 3. було припинено роботу як таку. (3) Генеральний директор Управління з умов праці може наказати, щоб будь-яка особа, що постачала або вивела на ринок технічне обладнання, засоби індивідуального захисту, речовину чи матеріал, що становить ризик для безпеки та здоров'я, хоча й використовується згідно з установленими інструкціями, вжила необхідних заходів для виправлення цієї ситуації. У цьому зв'язку Генеральний директор може постановити таке: 1. це технічне обладнання через свої технічні характеристики становить такий самий ризик, що й інше технічне обладнання, якщо виведення його на ринок заборонено чи обмежено або якщо це технічне обладнання підпадає під особливі умови; або

	2. це технічне обладнання має технічні характеристики, що становлять ризик через недоліки погодженого стандарту. (4) На вимогу Європейської Комісії Управління з умов праці може постановити, що виведення на ринок технічного обладнання забороняється чи обмежується або що це технічне обладнання підпадало під особливі умови, якщо: - це технічне обладнання через свої технічні характеристики становить такий самий ризик, що й інше технічне обладнання, якщо виведення його на ринок заборонено чи обмежено або якщо це технічне обладнання підпадає під особливі умови; або - це технічне обладнання має технічні характеристики, що становлять ризик через недоліки погодженого стандарту. (5) Управління з умов праці може: - заборонити виведення на ринок технічного обладнання або засобів індивідуального захисту, маркування яких суперечить вимогам регламентів щодо маркування CE; - наказати, щоб технічне обладнання або засоби індивідуального захисту, маркування яких суперечить вимогам регламентів щодо маркування CE, було видалено з ринку; або - наказати, щоб виведення на ринок технічного обладнання або засобів індивідуального захисту, маркування яких суперечить вимогам регламентів щодо маркування CE, було обмежене. (6) Управління з умов праці може наказати, щоб особа, яка постачала або вивела на ринок технічне обладнання, засоби індивідуального захисту, речовину чи матеріал, належним чином знищила їх, якщо ці технічне обладнання, засоби індивідуального захисту, речовину чи матеріал становлять серйозний ризик для здоров'я та безпеки.
Таїланд <i>Закон 2011 року про безпеку, гігієну праці та робоче середовище (№ B.E. 2554), розділ 36</i>	Якщо інспектор із питань БЗР установив, що роботодавець, працівник або будь-яка зацікавлена особа порушили або не виконали Закон 2011 року про БЗР або будь-які нормативні акти міністерств, видані за цим законом, або встановив, що умови праці, будівлі, приміщення, механізми чи обладнання, використовувані працівником, можуть бути небезпечними для працівника, інспектор із питань БЗР має право наказати такій особі припинити дії, що порушують вищезгаданий закон або нормативні акти, або виправити ситуацію, внести необхідні вдосконалення чи належним чином виконати вимоги цього закону або нормативних актів у тридцятиденний термін. Якщо є поважна причина, яка перешкоджає виконати такий наказ у встановлений строк, інспектор із питань БЗР може продовжити цей строк, не більше ніж двічі, щоразу на 30 днів із відповідної дати такого строку. Якщо необхідно, за дозволом Генерального директора Департаменту охорони праці та добробуту (або призначеної ним особи) інспектор із питань БЗР має право наказати роботодавцю припинити використання механізмів чи обладнання, будівлі та приміщення або упакувати та знищити матеріали, повністю або частково, що можуть становити серйозну небезпеку для працівника, доти, поки не будуть здійснені коригувальні заходи для забезпечення виконання цього наказу.
Перу <i>Закон 2011 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 29783), стаття 96 (f) і (h)</i>	Інспектори праці мають право: - вимагати від об'єкта інспекційного відвідування здійснення у певний строк необхідних змін у приміщеннях, робочому обладнанні чи методах роботи, які забезпечать додержання положень стосовно здоров'я чи безпеки працівників, ... а також - наказати призупинити або негайно заборонити виконання роботи чи завдань через недодержання вимог нормативних актів про запобігання професійним ризикам, якщо є серйозна та безпосередня загроза безпеці або здоров'ю працівників, зокрема за підтримки співробітників поліції.
Велика Британія <i>Закон 1974 року про здоров'я та безпеку на роботі й інші питання, розділ 20(2)(e)</i>	Видати наказ про заборону протидії для збереження місця нещасного випадку та охорони доказів. Інспектор може наказати, щоб приміщення, до яких він може пройти згідно з цим законом, залишалися недоторканими стільки часу, скільки обґрунтовано необхідно для вивчення чи розслідування за цим законом.

4.4 Право пропонувати застосування фінансових санкцій або штрафів

У деяких країнах закони передбачають, що інспектор на свій розсуд ухвалює рішення про внесення приписів про усунення порушень у сфері БЗР або ініціювання процедури накладення службою інспекції праці чи судом штрафів за такі порушення. В інших країнах закони дають змогу інспекторам праці самим накладати санкції. Недолік другого з цих підходів полягає в тому, що він може збільшити можливість корупції.

Приклад із практики країн 158

Право пропонувати фінансові санкції, передбачене в законодавстві про БЗР

Країна й закон	Положення
Ірландія <i>Закон 2015 року про безпеку, здоров'я та добробут на роботі (№ 10), розділ 79</i>	Якщо інспектор має обґрунтовані підстави вважати, що особа вчиняє або вчинила правопорушення, передбачене відповідними положеннями законодавства, інспектор може внести цій особі припис установленної форми, де вказується, що: (а) ця особа, імовірно, вчинила правопорушення; (б) у період, указаний у приписі, судове переслідування за фактом імовірного правопорушення не порушуватиметься, а якщо в цей строк буде сплачено суму, зазначену в приписі, судове переслідування за фактом імовірного правопорушення взагалі не буде порушено.
Куба <i>Декрет-закон 2007 року про порушення законодавства про працю, гігієну праці та соціальне забезпечення (№ 246), стаття 36</i>	Якщо інспектор під час інспекційного відвідування виявив порушення, інспектор накладає штраф та застосовує інші відповідні адміністративні заходи.
Перу <i>Закон 2011 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 29783), стаття 96 (i)</i>	У випадку порушень законодавства про соціальне забезпечення інспектори можуть пропонувати санкції органу, на якого покладено функції управління системою соціального страхування.
Танзанія <i>Закон 2003 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 5), розділ 88(1)</i>	Якщо особа вчинила правопорушення за цим законом або за нормативними актами, ухваленими на його виконання, Головний інспектор може утриматися від судового переслідування за ці порушення, для чого видається відповідний наказ, за яким така особа повинна сплатити певну грошову суму ...
Буркіна-Фасо <i>Трудовий кодекс, Закон №028–2008/АН, стаття 396</i>	Інспектори праці накладають згідно з цим законом штрафи за дрібні порушення, які сплачуються правопорушниками до Державного казначейства.

Негрошові санкції

Є низка нефінансових санкцій, за допомогою яких регулятори можуть забезпечувати додержання законів про БЗР. Ці санкції, як правило, не можуть накладатися безпосередньо інспекторами, але можуть застосовуватися за їхніми зауваженнями чи рекомендаціями або на основі доказів, зібраних ними в ході проведення розслідувань.

Наприклад, регулятор у сфері БЗР (або інший відповідний орган) призупиняє дію ліцензії компанії на провадження певних видів діяльності або виконання певних завдань (наприклад, на експлуатацію великого об'єкта підвищеної небезпеки, експлуатацію деяких видів машин або механізмів чи зберігання певних небезпечних речовин) або відкликає цю ліцензію.¹⁶ Серед інших негрошових санкцій можна згадати також публікацію «ганебного списку», громадські роботи або позбавлення права на участь у державних закупівлях (див. також розділ 11 посібника).

16 ILO, *General Survey*, 2006, para. 301.

Приклад із практики країн 159

Країна	Положення
Барбадос <i>Закон 2005 року про безпеку та здоров'я на роботі, розділ 53(2)</i>	Якщо Головний інспектор праці оголошує непридатним будь-яке приміщення, що фактично використовується, він призупиняє дію сертифікату придатності на період, який він вважає доречним, щоб надати особі, що займає це приміщення, можливість забезпечити придатність цього приміщення або знайти інші приміщення.

4.5 Право порушувати та здійснювати судове переслідування

У законодавстві необхідно передбачити судове переслідування у випадках недодержання законодавства з подальшим застосуванням відповідних санкцій. Законодавцям слід розглянути питання про те, чи необхідно уповноважити органи інспекції праці на порушення і здійснення переслідування за фактом недодержання або ж доречно залишити цю прерогативу іншому компетентному органу (наприклад, прокуратурі). Інспектори праці можуть виступати в суді свідками.

Національні закони або нормативні акти можуть вимагати, щоб інспектори праці, перш ніж порушувати переслідування, виносили носіям обов'язків припис про усунення порушень для здійснення останніми коригувальних або запобіжних заходів або припис про заборону, який вимагає утриматися від дій, що становлять порушення законодавства про БЗР.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Статтею 17(1) Конвенції № 81 і статтею 22(1) Конвенції № 129 установлено, що «особи, які порушують або ухиляються від дотримання правових норм, виконання яких повинні забезпечувати інспектори праці, підлягають негайному судовому переслідуванню без попередження. Проте національне законодавство може передбачати винятки щодо таких випадків, коли має робитися попереднє повідомлення для того, щоб виправити становище або вжити запобіжних заходів».

Відповідно до статті 17(2) Конвенції № 81 і статті 22(2) Конвенції № 129 «інспектори праці можуть на свій розсуд вирішувати питання щодо того, чи слід робити попередження або давати пораду замість того, щоб порушувати або рекомендувати порушити переслідування».

У статті 23 Конвенції № 129 указано: «Якщо інспектори праці в сільському господарстві не мають права самі порушувати переслідування, вони повинні мати повноваження подавати доповіді щодо порушень правових норм безпосередньо органу влади, уповноваженому порушувати такі переслідування».

Приклад із практики країн 160

Право здійснювати переслідування, передбачене в законодавстві про БЗР

Країна	Положення
Перу <i>Закон 2011 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 29783), стаття 96 (g)</i>	Інспектори праці мають право ініціювати процедуру застосування санкцій шляхом внесення припису через недодержання норм безпеки та здоров'я на роботі.
Кенія <i>Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділ 33</i>	Інспектор із безпеки та здоров'я на роботі може, попри те, що він не є адвокатом, здійснювати переслідування, вести провадження або бути захисником у магістратському суді за провадженням щодо будь-якого обвинувачення, повідомлення, скарги чи іншим провадженням згідно з цим законом або у виконанні свого обов'язку інспектора з безпеки та здоров'я на роботі. Не можуть висуватися заперечення проти компетенції інспектора з безпеки та здоров'я на роботі щодо надання свідчень як свідка в будь-якому провадженні за фактом правопорушення за цим законом, якщо провадження порушене на його вимогу або здійснюється ним.
Малайзія <i>Закон 1994 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 514), розділ 61</i>	Судове переслідування за фактом учинення правопорушень, передбачених цим законом або будь-яким нормативним актом, ухваленим на його виконання, може за попередньої письмової згоди прокурора порушуватися і здійснюватися інспектором із безпеки та здоров'я на роботі або співробітником, спеціально уповноваженим у письмовій формі Генеральним директором, з додержанням положень Кримінального процесуального кодексу.
Іспанія <i>Закон про інспекцію з питань праці та соціального забезпечення (№ 23), стаття 22(14)</i>	Інспектори мають право рекомендувати своєму керівництву порушувати провадження в трудових судах.
Велика Британія <i>Закон 1974 року про здоров'я та безпеку на роботі й інші питання, розділ 39</i>	Інспектор, якщо він уповноважений у цій якості правозастосовним органом, який його призначив, може, навіть не будучи адвокатом або повіреним, здійснювати в мировому суді провадження за фактом правопорушення за будь-якою з відповідних норм законодавства.

Питання для обговорення

Поняття «примусово виконуване зобов'язання» за австралійським законодавством

В австралійському законодавстві про БЗР прийнято поняття «примусово виконуване зобов'язання». Примусово виконуване зобов'язання — це документ у письмовій формі, що має обов'язкову юридичну силу, в якому викладено різні зобов'язання носія обов'язків, який, як установив регулятор, порушив положення законодавства про БЗР, щодо вжиття відповідних заходів, наприклад, припинення дій, що порушують законодавство, проходження навчання або інших заходів для підвищення рівня відповідності законам про БЗР. Ухвалення такого зобов'язання є альтернативою судовому провадженню. Порушення такого зобов'язання може дати змогу регулятору порушити судове провадження на предмет застосування грошових санкцій за порушення цього зобов'язання, а також порушити провадження власне за фактом порушення законодавства. Див., наприклад, частину 11 Закону штату Квінсленд 2011 року про здоров'я та безпеку на роботі...

5. Захист інспекторів праці під час здійснення ними своїх функцій та повноважень¹⁷

Для того, щоб інспектори праці могли виконувати свої функції та здійснювати свої повноваження, не побоюючись дій у відповідь, у законодавстві може бути виключена можливість притягнення інспекторів праці до цивільної та кримінальної відповідальності, як це зроблено в Кенії та Південно-Африканській Республіці. Альтернативні варіанти — покладення на державу цивільної та кримінальної відповідальності, яка в іншому разі поширювалася б на інспектора праці чи іншого співробітника, як в Австралії, або відшкодування шкоди інспектору праці, як у Великій Британії.

Приклад із практики країн 161

Захист інспекторів праці в законодавстві про БЗР

Австралія

Закон 2011 року про здоров'я та безпеку на роботі, розділ 270

Інспектор або інша особа, залучена в застосуванні цього закону, не несе цивільної відповідальності за дію або бездіяльність, що мали місце під час фактичного або передбаченого виконання ними повноважень і функцій за цим законом; у підрозділі 2 передбачено, що цивільна відповідальність, яка покладалася б на особу (крім випадків, передбачених підрозділом 1), покладається на Співдружність.

Південно-Африканська Республіка

Закон 1993 року про здоров'я та безпеку на роботі

Розділ 31(4)

Інспектор, який проводить розслідування, не несе цивільної відповідальності за жодними положеннями звіту (за результатами розслідування), згадано в підрозділі 2.

Розділ 32(13)

Інспектор, який очолює проведення офіційного розгляду, не несе цивільної відповідальності за жодними положеннями звіту (за результатами офіційного розгляду), складеного за умовами підрозділу 9.

Кенія

Закон 2007 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 15), розділ 41

Жодна дія чи захід, здійснена (здійснений) інспектором із безпеки та здоров'я на роботі, не тягне за собою особисту відповідальність цього інспектора за будь-якими позовами, претензіями чи вимогами, якщо ця дія чи захід здійснені добросовісно для виконання функції, повноважень або обов'язків згідно з цим законом.

Велика Британія

Закон 1974 року про здоров'я та безпеку на роботі й інші питання, розділ 26

Якщо проти інспектора подано позов за дію, здійснену під час фактичного чи передбаченого виконання будь-яких відповідних положень законодавства, а за цих обставин інспектор не має юридичного права вимагати від правозастосовного органу, який його призначив, відшкодувати йому шкоду, цей орган може відшкодувати йому повністю або частково шкоду та витрати чи видатки, які йому, можливо, було наказано здійснити або сплатити, якщо цей орган переконався в тому, що інспектор щиро вважав, що дія, щодо якої подано скаргу, входила до кола його повноважень і що його обов'язок як інспектора вимагав або надавав йому право вчинити цю дію.

¹⁷ Загальне міркування з урахуванням практики країн.

6. Обов'язки та заборони, що поширюються на інспекторів праці

Крім прав, на інспекторів праці поширюється низка обов'язків і заборон, мета яких — забезпечити, щоб вони виконували свої функції незалежно й чесно, на високому професійному рівні та не спричиняючи жодної неправомірної шкоди.

6.1 Заборона конфлікту інтересів

У законодавстві слід передбачити заборону конфлікту інтересів і встановити вимогу, згідно з якою інспектор повинен повідомити про будь-яку матеріальну або іншу особисту заінтересованість у підприємстві або іншому об'єкті, які цей інспектор має перевіряти. Повідомити цю інформацію слід керівнику (або представнику) органу чи відомства, співробітником якого є інспектор.

Причина заборони можливих конфліктів інтересів і повідомлення про них полягає в необхідності уникнути будь-яких неналежних і нечесних дій із боку інспекторів праці, які б зашкодили правам підприємств і роботодавців, що є об'єктами інспекційної діяльності, а також запобігти корупції.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Стаття 15(а) Конвенції № 81 і стаття 20(а) Конвенції № 129 передбачають, що «інспекторам праці забороняється мати пряму або непряму заінтересованість у справах підприємств, які перебувають під їхнім контролем».

КЕЗКР вважає, що поняття «інтерес» слід визначити в національному законодавстві. Воно повинно охоплювати такі види заінтересованості, як участь в управлінні підприємством — або безпосередня, або через посередника; придбання акцій або фінансова участь; заінтересованість у використанні патентованого або фірмового найменування. Це необхідно не лише для запобігання ситуаціям, де конфлікт інтересів є очевидним, а й для виявлення інших ситуацій, які можна було б обґрунтовано вважати здатними спричинити неправомірний вплив на здійснення інспектором своїх функцій.¹⁸

Приклад із практики країн 162

Гайана

Закон 1997 року про безпеку та здоров'я на роботі (№32), стаття 12(5)

Жодна особа, яка є експлуатантом промислового підприємства або має прямий чи непрямої інтерес у ньому або в будь-якому процесі чи виді діяльності, що проваджується на ньому, або в пов'язаному з ним патенті або зайнята на цьому підприємстві, не може бути призначена на посаду інспектора або діяти в ролі інспектора.

Австралія

Закон 2011 року про здоров'я та безпеку на роботі, розділ 158

(1) Інспектор повинен подати регулятору письмове повідомлення про всі інтереси, матеріальні та інші, які інспектор має або придбаває і які перешкоджають або могли б перешкодити належному виконанню інспектором його функцій.

(2) Регулятор повинен дати інспектору вказівку не займатися або припинити займатися певним питанням, якщо регулятору стає відомо, що інспектор має потенційний конфлікт інтересів у зв'язку з цим питанням, і регулятор вважає, що інспектор повинен не займатися або припинити займатися цим питанням.

6.2 Обов'язок зберігати конфіденційність

Конфіденційна інформація — це інформація, отримувана інспекторами під час виконання своїх посадових обов'язків або у зв'язку з застосуванням чи забезпеченням додержання законодавства про БЗР, зокрема:

- джерело скарг;
- фірмові, виробничі та інші комерційні таємниці;
- інформація про особисті справи особи (наприклад, про стан її фізичного чи психічного здоров'я).

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Стаття 15(b) Конвенції № 81 і стаття 20(b) Конвенції № 129 говорять, що інспекторам праці «ставиться за обов'язок, під загрозою відповідних штрафів або дисциплінарних заходів, не розголошувати, навіть після залишення посади, виробничі або комерційні таємниці чи виробничі процеси, з якими вони могли ознайомитися під час виконання своїх обов'язків».

Статтею 15(c) Конвенції № 81 і статтею 20(c) Конвенції № 129 встановлено, що інспекторам праці «слід вважати абсолютно конфіденційним джерело будь-якої скарги, доведеної до їхнього відома, на недоліки або порушення правових норм і утримуватися від повідомлення роботодавцю або його представнику про те, що інспекційне відвідування було проведене у зв'язку з отриманням такої скарги».

У деяких випадках можуть передбачатися винятки, зокрема якщо надання такої інформації вимагає поліція чи судовий орган для здійснення переслідування за порушення законодавства.¹⁹

Приклад із практики країн 163

Ботсвана

Закон 1973 року про фабрики (№ 31), розділ 68(6) і (7)

Жоден інспектор не оприлюднює й не розголошує жодній особі відомості про технологічні, виробничі та комерційні процеси, які можуть стати відомими йому під час виконання його обов'язків, крім випадків, коли це необхідно в цілях судового переслідування за вчинення правопорушення за цим законом.

Інспектор повинен вважати абсолютно конфіденційним джерело будь-якої скарги, доведеної до його відома, на порушення положень цього закону, і утримуватися від повідомлення роботодавця або його представника про те, що інспекційне відвідування було проведене у зв'язку з отриманням такої скарги.

Південно-Африканська Республіка

Закон 1993 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 85), розділ 36

Жодна особа не розголошує інформацію про справи будь-якої іншої особи, отриману під час виконання першою своїх функцій згідно з вимогами цього закону, крім як:

- (a) у частині, необхідній для належного застосування положень цього закону;
- (b) у цілях відправлення правосуддя; або
- (c) на вимогу представника з безпеки та здоров'я на роботі або комітету з безпеки та здоров'я на роботі, який має право на отримання такої інформації.

¹⁹ ILO, *General Survey*, 2006, para. 231.

6.3 Обов'язок уникати пошкодження майна¹⁷

Під час здійснення своїх функцій та повноважень інспектори повинні намагатися уникати пошкодження майна або порушення його цілісності. У законодавстві можна передбачити відповідні положення.

Приклад із практики країн 164

Австралія

Закон 2011 року про здоров'я та безпеку на роботі, розділ 182

Під час фактичного чи передбаченого здійснення права щодо забезпечення додержання законодавства інспектор повинен уживати всіх розумних заходів для забезпечення того, щоб інспектор і будь-який помічник інспектора спричиняли, наскільки це практично можливо, якомога менше незручностей і шкоди.

6.4 Обов'язок інспекторів праці подавати звіти

Обов'язок подавати звіти може мати різні цілі, зокрема як засіб забезпечення підзвітності; як інструмент збирання необхідної інформації для обґрунтування ухвалення рішень, стратегічного планування і розподілу ресурсів; для сприяння розробленню щорічних звітів органів інспекції праці; як засіб документальної фіксації доказів, зібраних під час інспектування і розслідування, які можуть спричинити порушення судового провадження або використовуватися в ньому.

Як державні службовці, інспектори, як правило, підпадають під дію встановлених законом для державного сектору вимог щодо професіоналізму, чесності, неупередженості, компетентності й загальної відповідальності. У такому випадку ці норми не слід повторяти в законодавстві про БЗР, а в інших ситуаціях може бути доречно викласти їх у законі про БЗР.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)

Стаття 19 Конвенції № 81 і стаття 25 Конвенції № 129 говорять: «Інспектори праці або місцеві інспекційні бюро, залежно від обставин, повинні подавати центральному органу інспекційної служби періодичні звіти про результати їхньої інспекційної діяльності. Ці звіти складаються в такому порядку й охоплюють такі питання, як це час від часу може визначати центральний орган; вони подаються принаймні так часто, як це може визначати цей орган, але в будь-якому разі не рідше ніж один раз на рік».

Приклад із практики країн 165

Південно-Африканська Республіка

Закон 1993 року про здоров'я та безпеку на роботі (№ 85)

Розділ 31

(2) Після завершення розслідування згідно з підрозділом (1) інспектор подає письмовий звіт за результатами розслідування, а також усі відповідні заяви, документи й відомості, зібрані ним, генеральному прокурору, який здійснює юрисдикцію над районом, де трапився інцидент, із наданням копії звіту, заяв і документів головному інспектору.

(3) Після отримання звіту, зазначеного в підрозділі (2), генеральний прокурор розглядає його, залежно від обставин, відповідно до положень Закону 1959 року про дізнання (№ 58) або Закону 1977 року про кримінальне судочинство (№ 51)

Розділ 32

(9) Після завершення дізнання згідно з цим розділом інспектор, що головує, складає письмовий звіт за його результатами.

(10) Свідчення, надані під час дізнання згідно з цим розділом, фіксуються, і копія цих свідчень подається інспектором, що головує, разом із вищезгаданим звітом головному інспектору, а у випадку, якщо під час розглядуваної події або в її результаті мала місце смерть, серйозна травма або захворювання особи, інспектор подає копію вищезазначених свідчень і вищезазначеного звіту генеральному прокурору, який здійснює юрисдикцію над районом, де трапилася ця подія.

(12) Після отримання звіту, зазначеного в підрозділі (10), генеральний прокурор розглядає його, залежно від обставин, відповідно до положень Закону 1959 року про дізнання (№ 58) або Закону 1977 року про кримінальне судочинство (№ 51).

Тринідад і Тобаго

Закон 2004 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 1), розділ 70(2)

Головний інспектор звітує перед виконавчим директором про ті питання щодо застосування, забезпечення додержання цього закону й досягнення його цілей, які визначить виконавчий директор, і виконує всі вказівки, надані йому виконавчим директором.

6.5 Обов'язок органів інспекції праці розробляти щорічні звіти

Розроблення щорічних звітів має першорядне значення для збирання всіх актуальних даних, потрібних службі інспекції для вимірювання результативності своєї роботи, а також для стратегічного планування своєї діяльності. Законодавство повинно вимагати опублікування щорічного звіту служби інспекції праці, який містить, серед іншого, інформацію про інспекційні відвідування, їхні підсумки та відповідні статистичні дані. Вимоги щодо щорічного звітування до державних органів зазвичай установлюються адміністративними законами, проте звітування, пов'язане з БЗР, також може бути предметом законодавства про БЗР.

Міжнародні трудові норми

- [Конвенція 1947 року про інспекцію праці \(№ 81\)](#)
- [Конвенція 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві \(№ 129\)](#)
- [Конвенція 1981 року про безпеку та здоров'я на роботі \(№ 155\)](#)

Статті 20 і 21 Конвенції № 81, статті 26 і 27 Конвенції № 129 та стаття 11(е) Конвенції № 155 вимагають публікувати щорічні звіти й визначають мінімальний перелік інформації, яку слід подавати в цих звітах.

Стаття 20 Конвенції № 81 і стаття 26 Конвенції № 129 передбачають також, що щорічні звіти публікуються протягом 12 місяців після закінчення року, якого вони стосуються, і надсилаються Генеральному директору Міжнародного бюро праці протягом трьох місяців після їхнього опублікування.

У статті 21 Конвенції № 81 і статті 27 Конвенції № 129 перелічено питання, які висвітлюються в щорічних звітах:

- (а) закони та нормативні акти, актуальні для діяльності служби інспекції;
- (б) персонал служби інспекції праці;
- (с) статистичні дані щодо підприємств, які підлягають інспекції, та кількість працівників, зайнятих на цих підприємствах;
- (д) статистичні дані про інспекційні відвідування;
- (е) статистичні дані про порушення та про накладені стягнення;
- (ф) статистичні дані про нещасні випадки на роботі;
- (г) статистичні дані про професійні захворювання.

Додаткові відомості про зміст щорічних звітів, які мають подаватися органами інспекції праці, зазначені в пункті 9 Рекомендації № 81.

Приклад із практики країн 166

Австралія

Закон 2011 року про здоров'я та безпеку на роботі, розділ 152(a)

Функції регулятора передбачають надання консультацій та рекомендацій Міністрові та звітування про застосування і ефективність цього закону.

США

Закон 1970 року про безпеку та здоров'я на роботі (№ 91-596), розділ 8(g)(1)

Міністр і Міністр охорони здоров'я та соціальних служб уповноважені складати, аналізувати й публікувати — у стислому чи детальному вигляді — усі звіти або відомості, отримані згідно з цим розділом (стосовно інспекції, розслідувань і ведення обліку).